

ij verwondert
il er niets mee
n niet opgeho
stel om alle ge
tot de Genera
ren uitrekenen
anomen.
zelf geen kwaad
lat er in onze
worden ze niet
plaats van een
reformatie nood.
rbijsien, dat er
ven wordt, wat
gesteldheid voor
gaarne zal wor
de meening zijn
het spreken van
een brandende
argumenten aan
geschiedenis ge
t ze al erg ont
natiste vorderin
in vroeger een
als zou die de
gelijke kwestie
ij historisch on
precies oordeel
itgesloten.
forniseerd, maar
veranderd.
ar, maar weldra
elt hij over het
l op blz. 234—
„Beschouwende

aligen te dezer
dt hij op tegen
m wij niet elke
onze rekening.
ij citeeren dan
g den verleider,
zoo zeer wie in
een basiliek, een
hoedanig hij ge
ke, dan of allet
een ware slang,
estoot, vergezeld
den Satan, Philo
slijk het gansche
ok deze slang in
aat door dezelve
ligt Origenes, die
allegoriseert; en
ohm, de geheele
ende; integendeel
natuurlijke slang
super Gen. III
houden de Soc
Julian, lib. III
verstaan, in de
Het gemeen
ormeerd is, dat
den Duivel, en
waarom Theodo

est van dengene.
Want dat er een
jowel uit het ge
als uit de straf
loten van 't slot
a slang is tegen
gelijkluidendheid
r. XI, 3; Openb.
n verleiding, III
vermorzeling, aan
e aangedaan wor
). Hetgeen nu, be
de van deze Ver
te beweging daar
en andere stuk
iden, hebben wij
Verklarende deel

haal van de ver
hopen menschen,
tullen niet weder
welke wij in het
ade paragraaf ge
tooverde Wereld
ende, dat de ge
dan enkele krach
ten eigen krachten
dat hem voor het
orden de histo
rie de slang, waar
sich, zoo op de
an dezelve op de
alle krachten te

verwerven, dat het niet historisch, maar een allegorisch verhaal zij. Over deze zaak zegt hij vooraf, dat hij niet verplicht noch verbonden is, om alle zwaarigheden, bij hem desaanstaande voorkomende, op te lossen, als hij dat maar hebben en houden mag, heiligen zijn gansche werk bedoelt, namelijk, dat de kwade geesten niet werken buiten zich. Dan schijnt hij § 2 te erkennen, dat de Satan den mensch verleid heeft, en dat Mozes zulke door omstandigheden verhaalt; ondertusschen gebiedt hij met dit verhaal te vergelijken Christus, Jon. VIII, 44, alwaar hij zegt, dat de Duivel is een leugenaar en een menschenmoordenaar van den beginne; en Paulus 2 Kor. XI, 3, alwaar hij zegt, dat de slang Eva door haar arglistigheid bedrogen heeft; en Johannes Openb. XII, 9, alwaar hij zegt, dat de oude slang geweest zij de Satan; dat dus de vergelijking van al deze gezegden aan dit verhaal veel licht toebrengt, en dat men daarop allermeest acht geven moet.

Daarna leert hij § 3 dat de slang in den tekst vermeld wordt, en wel alleen; en dewijl, volgens § 4 de slangen menigvuldig zijn, en van allerlei soort en gedaante, ten minste mannetje en wijfje, dat men dan niet begrijpen kan, om wat reden er alleen maar één vermeld wordt, en wel met een aanwijzend voorzetsel: die slang; noch ook hoe dezelve § 5 gezegd wordt listiger te zijn dan al de dieren, daar er listiger dieren opgemerkt worden: daarenboven § 6, dat men niet bedenken kan, op wat wijze eenig onredelijk, stom dier door listigheid bekwaam zij, om den mensch te verleiden en te bedriegen, en wel een mensch, die met een zoo groote wijsheid begaafd was. Hier vandaan vaart hij voort tot den Duivel § 7; om te verwerven, dat de Satan op geenerhande wijze een slang uitgekozen heeft, door wier behulp hij spreken zou tot de Vrouw, omdat hij geen tong en stem noodig gehad heeft, waarmede hij de Vrouw aanspreken zou, en omdat een slang verstoken is van verstand teffens en van sprake, waar toe zou hij derhalve een slang voor zich uitgekozen hebben? Waarom geen ekster of aap? Doch § 9 gesteld zijnde, dat de Satan door de slang gesproken heeft, zoo zegt hij, dat de slang even hierdoor een grooter wonderwerk gedaan heeft, dan God zelf ooit gedaan heeft. Ja § 10 zegt hij, zoo gij vergelijkt de ezelin van Bileam, door een Goddelijke kracht sprekende, dat daaruit vloeien zal, dat de Duivel zich zelf een veel wijzer betoond en gedragen heeft, dan God, sprekende door een ezelin, voorzover de redeneeringen van gene fijner en schranderder geweest zijn, dan van deze. Doch § 11 dat God niet zegt, dat de Satan door de slang gesproken heeft. Hij vraagt derhalve § 12: wie is het dan geweest, die sprak? En hij antwoordt zich zelf: diezelfde slang, waaraan hij naderhand de straf aankondigde. Doch hier werpt hij zichzelf wederom tegen: hoe kan God een stom dier aanspreken? hoe kon hij de slang een straf aan, te knippen op de snede, hetwelk aan hetzelfde van te voren reeds eigen was door deszelfs natuur? En § 14, 15 wederlegt hij Pareus, welke meent, dat de slang vóór den val op voeten gegaan heeft. Dat ook § 14 niet verstaan kan worden, op wat wijze aan de slang tot een straf aangekondigd wordt, het eten van het stof, daar men opmerkt dat de slang allerlei dingen eet. Dat ook § 16 niet verstaan kan worden, op wat wijze er vijandschap plaats heeft tusschen het zaad der Vrouw en het zaad der slang, wijl er een grotere vijandschap bespeurt en gezien wordt tusschen de mensch en andere onvernünftige dieren, bijvoorbeeld, leeuwen, tijgers, wolven, enz. en § 18 dat de Ophiten de slangen eertijds geëerd hebben boven Christus, enz.

Vervolgens § 21, dat hier alleen de slang vermeld wordt, en dat Paulus 2 Kor. XI:3 niet zegt, dat de Satan Eva verleid heeft; dat anderszins niet verklaard kan worden, hoe hem tot een straf aangekondigd zij geworden, te knippen op den buik. Al hetwelk zich § 22 hierin bij hem ontlast, dat noch de slang, noch de Duivel, noch die beide hier eigenlijk moeten verstaan worden, en bijgevolg, dat het verhaal niet historisch, maar allegorisch-verstaan moet worden. En schoon de Schrift leert, § 24, dat de oorsprong van den val der geesten van de zonde is, en der menschen uit den Duivel, maar, of dit met beleid en raadslag, of volgens voorbeeld, dan op eenige andere wijze geschiedt, dat zij evenwel geen verhaal zeggen. Dat 't zeker zij, dat de tekst spreekt van de slang alleen, doch die dit niet heeft kunnen uitvoeren. Ondertusschen, welke de allegorische zin van dit verhaal zij, verklaart hij niet en kan hij ook buiten twiffel niet verklaren. Dit is het kort sommig van 's mans gansche redeneering, oprechtelijk voorgesteld; laten wij dezelve nu eens een weinig nader overwegen".

HEPP.

Een Christelijk-Gereformeerde stom.

VII.

Het wordt zoo langzamerhand tijd, dat we de rekening van docent v. d. Schuit opmaken. Krachtens de bedoeling van deze artikelenreeks gaan we niet op de rede als zoodanig in en laten we dus buiten beschouwing wat de auteur opmerkt over de moderne of evolutionistische richting en over zijn eigen „schriftuurlijk-confessioneele". Slechts insoverre, als de bespreking daarvan ons stof leveren kan voor ons betoog, dat dr. Kuyper voor de rechtbank van Apeldoorn — en in wijderen zin van een heele groep vlakbij ons staande christenen, die wij moeten zoeken — geheel en al verkeerd belicht en op door en door vooze gronden wordt gevormd, kan dat alles hier ter sprake komen. Slechts veroorloven wij ons in het algemeen twee opmerkingen.

De eerste is, dat de rectorale rede van docent v. d. S. wat al te veel het konink van overhaasting draagt. Hij spreekt van „viesie", „antroposofie", „adolescente periode", „Mijers", „analitisch", den „locus de generatione", als hij bedoelt den locus de regeneratione, en bezondigt zich meer, (ook als wij plaatsruimte voor zelftoute reserveeren), tegen de regelen van scherpe

omschrijving en nauwkeurige aanwending van het woord. Een enkelen keer zegt docent v. d. S. precies het omgekeerde van wat hij bedoelt (bl. 12, regel 19, 20) en hij begaat de vergissing, den titel van het nog wel beroemde werk van William James: The varieties of religious experience te vertalen door: „Verscheidenheden van religieuze proefnemingen". Toch had het feit, dat James' werk is vertaald in het nederlandsch door J. P. Wesselink—van Rossum onder den titel: „De verscheidenheden op het gebied van godsdienstige ervaringen, hem den beteren weg kunnen wijzen. Dit alles heeft geen belang voor iemand, die niet geroepen is, een recensie te geven van een niet ter recensie aangeboden geschrift. Maar voor ons betoog heeft het wel beteekenis. Het kan ons doen vragen: blijkt hier genoegzaam geduld, om in te dringen in het onderwerp, dat de spreker behandelen wil? In het algemeen is men de oefening van zoodanig geduld aan zichzelf verplicht. Maar vooral wie iemand als Kuyper, een medechristen, nog wel met diens heele „richting" bestrijden wil, is dit aan dien medechristen verplicht.

In de tweede plaats moet het ons van het hart, dat doc. v. d. Schuit zich wat al te gemakkelijk „vijft", zooda hij tot twee maal toe abusievelijk schrijft. Hij heeft de moderne of evolutionistische richting bestreden met wapenen, die haar eigen voorstanders ten deele reeds hebben overgenomen, en tastte haar aan in bepaalde typische kenmerken, die wel een vorige generatie van deze school, maar niet de modernste vertegenwoordigers ervan kunnen kenschetsen. De enquête-methode b.v., die het religieuze individu aan het woord liet komen, om uit zijn eigen verklaringen en ervaringen het verschijnsel van bekeering en wat daarmee samenhangt, te leeren kennen, is in den laatste tijd losgelaten voor een meer doeltreffende methode van onderzoek, waarbij meer de religieuze gemeenschappen en de godsdienst zelf in zijn sterkste en hoogste verschijningsvormen worden onderzocht. Met deze nieuwere zelfcorrectie der moderne school heeft docent v. d. Schuit geen rekening gehouden. Dat is ook weer een verschijnsel, dat voor ons doel veel te zeggen heeft. Immers, het wijst erop, dat de kalender niet bijgehouden werd. En dat behoeft ook niet in alle gevallen te gebeuren. Maar het is wel noodzakelijk voor iemand, die zegt, dat hij een heele groep van medechristenen wil uitsluiten van de school der schriftuurlijk-confessioneele, en dat nog wel in een tijd, die zowel de Schrift als de confessie weer in het brandpunt der belangstelling plaatst. Evenals docent v. d. S. de moderne school bestreed zonder acht te slaan op de recente feiten en de ontwikkeling der dingen in den laatste tijd, evenzoo heeft hij ook met de z.g. Kuyperiaansche „richting" gedaan. Dobaten, die allang tot rust gekomen zijn, en waarover reeds voor 20 jaar (1905) synodale olie uitgegoten werd, maar dan naar zuiver recept, worden totaal genegeerd; en om toch maar in de contramans te blijven wordt positie genomen in den tijd vóór 1905, en dan nog zóó, dat de moderne richting beter bekeken wordt dan de Kuyperiaansche.

Er is in al deze dingen iets, dat krenkend is.

Krenkend door lichtvaardigheid.

Of is het geen lichtvaardigheid, als docent v. d. S. durft zeggen, dat het een „psychologische" fout van Kuypers richting is, dat ze komt tot de leer van de dormante (sluimerende) wedergeboorte? Hoeveel dat laatste beteekent, hebben we reeds gezien; daarover nu geen woord meer. Maar we vragen, niet zonder verwondering: is hier een dogmaticus aan het woord van de Christelijk-Gereformeerde Kerk? Spreekt hier een man, die geen psychologie bestudeert maar theologie? Docent v. d. S. heeft beloofd, dat hij „Schrift" en „confessie" zal aan het woord doen komen. Maar hij heeft ze beide grondig verzwegen en links laten liggen. En hij begaat de voor een „schriftuurlijk-confessioneele" richtings-man onvergeeflijke fout, dat hij de kwestie nitvechten wil, en met de Neocalvinisten „afrekenen" wil, op „psychologische" gronden en langs psychologischen redeneering. Letterlijk schrijft hij: „Ik wil trachten dit te doen (afrekenen met de Neocalvinistische richting!) niet als op de gewone gemakkelijke wijze, door teksten uit den Bijbel en confessie aan te halen, maar in regelrecht verband met mijn onderwerp dit psychologisch trachten te weerleggen."

Alzoo staat het geschreven.

Maar wij wrijven de oogen uit.

Is de bewijsvoering met Schrift en confessie „gemakkelijk"?

Neen, neen, die is juist hier de eerste, en de zwaarste eisch.

Wil men in Apeldoorn de nitkomsten der geologie bestrijden, voorzover men ze niet wil erkennen, doet men dat dan ook soms niet langs „den gemakkelijken weg van Schrift en confessie", maar langs geologisch-wetenschappelijke weg?

En wil men er de filosofie, laat ons zeggen, van Hegel bestrijden, doet men daar dat dan niet „met Schrift en confessie", maar langs filosofischen weg?

Ieder voelt, dat dan de theologische school van Apeldoorn onmiddellijk kan verdwijnen. Want Schrift en confessie zijn geen handboeken voor geologie en niet voor filosofie, en ook niet voor psychologie. Maar ze geven daarvoor wel de beginselen aan.

Het is een droef-tragi-comisch verschijnsel, dat zich hier afspeelt.

Eenerzijds staat dr. Kuyper. Docent v. d. Schuit zegt tegen hem: gij begaat een „psychologische" fout. Maar dr. Kuyper heeft zijn leven besteed voor de verbreiding der gedachte, dat hij de terreinen van de wetenschap, ook de psychologische, niet kon betreden tenzij met de Schrift in de hand en in het hart. Daarom is ook zijn constructie van de leer der wedergeboorte geen kwestie van psychologie. Hij komt tot zijn voorstelling op grond van de SCHRIFT. Hij heeft herhaaldelijk bewezen uit den bijbel genoemd. Nu kan men zeggen: dr. Kuyper maakt een fout; daar kan men over praten. Maar het is tastbare dwaasheid, te zeggen: die fout is psychologisch en we

1) Wetenschap en palingenesie!

zullen die dan ook eens even langs psychologischen weg bestrijden. Toen dat gezegd werd, toen — we aarzelen niet het uit te spreken — toen heeft de rector van de Theol. School van Apeldoorn tenslotte gedaan wat een „schriftuurlijk-confessioneele" nooit moet doen. Hij heeft toen zijn standpunt verlegd naar het terrein der moderanen, der menschen, die ook van wetenschap praten, zonder Schrift. Die een psychologie kunnen opbouwen zonder Bijbel. Al had dr. Kuyper zich honderdmaal vergist en docent v. d. Schuit duizendmaal gelijk, dan zou in den grond dr. Kuyper toch nog zuiverder zijn dan docent v. d. Sch. Want iemand, die zich vergist in de uitlegging van de Schrift, waarvoor hij overigens eerbiedig bukt en welker resultaten, zooda hij ze ziet, hem op gezag der Schrift bindend zijn, die staat op den bodem der confessie. Maar iemand, die waarheden grijpt, per ongeluk, maar ze dan grijpt langs een anderen weg, dan waarlangs hem de bijbel voert, die heeft in zijn wetenschappelijke methode het standpunt der Schrift en der confessie verlaten; die heeft in zijn wetenschap het gereformeerde beginsel verloorchend.

Men moet hier niets achter zoeken.

De historie is een langzaam werkende, maar punctueel betalende wreekster.

Men heeft geroepen van den kant der christelijk gereformeerde kerk: dr. Kuyper heeft de gereformeerde gedachte verlaten. Hij werkt — wee over hem — niet met de gereformeerde belijdenis, maar met de gereformeerde „beginselen". Fij, fij! En hij heeft niet de Schrift geloovig erkend, maar komt met zijn filosofie voor den dag.

En zie hier de wraak der historie.

Daar komt een Apeldoornsche rector. Hij komt voor den dag voor de eerste maal. Hij zal Kuyper weerleggen. Officieel. Welk operatieterrein kiest hij? Niet dat der Schrift, noch dat der confessie; maar dat der psychologie! Op welk wapen wil hij den strijd openen? Op het psychologische!

Maar zoo komt men van dr. Kuyper niet af.

Stel dat hij louten manke, dan zijn het dogmatisch-exegetische. En iemand, die met geen woord uit Schrift en confessie Kuyper weerlegt, gaat hem voorbij.

Laat men van den kant van Apeldoorn nooit meer zeggen, dat Kuyper werkt met de gereformeerde beginselen en niet met de gereformeerde belijdenis. Want de rector van Apeldoorn werkt hier niet met de gereformeerde belijdenis en niet eens met de gereformeerde beginselen. Hij opereert met de beginselen der psychologie.... althans, zooda hij ze ziet.

Ja, dit laatste moet men niet verzuimen erbij te zeggen.

Want feitelijk komt het heele betoog van docent v. d. Schuit hierop neer, dat hij zegt: dr. Kuyper zegt wat (al zagen we dat dat iets anders was, dan er hier van gemaakt werd). Maar dat is niet waar.

Argumenten?

Ja, zeker! Twee argumenten, en dan „psychologisch".

Argument één: het is niet waar.

Argument twee: het is niet waar.

Ik achters niet, ik overdrijf niet.

Want argument één luidt: de wedergeboorte is geen nieuwe schepping, maar een herschepping (maar, dat heeft dr. Kuyper zelf honderdmaal betoogd, dus dat kan geen Apeldoornsche ontdekking zijn). En nu is, ja, hoor goed, „nu is het PSYCHOLOGISCH ONMOGELIJK", dat de functies der ziel in den wedergeborene „worden omgekeerd en een richting naar God krijgen, en dat de mensch, de zelfbewuste mensch, daar niets van merken zou".

Dat is argument één.

En het tweede, hiernaas gelijk, is: „Waar de ziel, in al haar functies wordt aangeraakt, daar moet, zoodra het zieleleven tot bewustzijn is gekomen en de mensch zich dus rekenschap kan geven, wat rondom hem en in hem omgaat, die ziel in al haar functies zich uiten".

Wat is dat nu anders, dan zeggen: Kuyper heeft geen gelijk, want hij heeft geen gelijk; hij zegt wat, maar het is niet waar, omdat het niet waar is?

Is dat soms psychologie?

Welneen, het is niets.

Het heet hier „psychologisch onmogelijk", dat de mensch niets zou merken van wat God in Hem doet. Maar de man, die dat gezegd heeft, erkende zelf, dat de wedergeboorte haar aanvang had in „wat de moderne psychologie noemt: het onderbewustzijn". Hij móet dus ook toegeven, dat daar de principiële verandering intreedt; die niet aanstonds in het bewustzijn opgenomen wordt en doordringt. Hij erkent dus een theologische mogelijkheid, neen, werkelijkheid, die hij dan later rangschikt onder de psychologische onmogelijkheden. Gereformeerd is anders. Wil hij met dr. Kuyper twisten, dan strijde hij over de vraag, of dat verhoogen blijven van het beginsel der wedergeboorte lang kan duren, of minder lang; kort, of minder kort. Maar deze volzin is niet alleen een verwerping van dr. Kuyper, maar ook een verloochening van docent v. d. Schuit. En van Comrie. En per slot van rekening van alle gereformeerde theologen en de heele confessie. Want zij zeggen allen: de wedergeboorte is eerst een omkeering van de vermogens in de ziel en het is theologisch „schriftuurlijk" zeker, dat de mensch daar eerst niets van merkt. De vraag: hoe lang dat duurt, is een tweede. En daar zegt de docent geen woord over. Maar dan heeft hij de menschen ook maar wijs gemaakt, dat hij tegen dr. Kuyper streed. Hij liet hem gansche rustig liggen.

En niet beter staat het met het tweede argument, dat aan het eerste gelijk is. We citeerden het reeds. Ook hier weer de begripverwarring, die den docent doet spreken over de „functies" der ziel, terwijl hij het alleen moet hebben over de „vermogens" der „hebbeligheden" der ziel, en over de vraag, welken weg de ziel doorloopt om van vermogen tot functie te komen. En Jan die geweltige zin, dat zoodra de mensch zich rekenschap kan geven van wat in hem omgaat, die ziel zich in al haar functies uiten moet. Algedacht van de voosheid van deze laatste bewering (de psychologie laat het zelf wel anders zien), merken we alleen maar op, dat de